

دانشگاه یزد

دانشکده علوم انسانی

گروه علوم سیاسی

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

علوم سیاسی

الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت در اندیشه‌ی امام خمینی (ره)

استاد راهنما: دکتر اکبر غفوری

استاد مشاور: دکتر محمد عابدی اردکانی

پژوهش و نگارش: مهدی افخمی اردکانی

بهمن ماه ۱۳۹۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیم به:

روح ملکوتی امام خمینی که با نفس مسیحایی خود مربی نسلی بود که ره صد ساله را یک شبه پیمودند و به شهیدانی که مخلصانه بر پیمان خویش با امامشان استوار ماندند از جمله برادر شهیدم ، رزمنده بسیجی ، شهید محمد افخمی اردکانی فرزند علی که ساعاتی قبل از عروج ملکوتی اش در سحر گاهان دوم فروردین ۱۳۶۱ ، همزمان با مرحله اول عملیات فتح المبین در جبهه ی شوش دانیال ، مرا قاصد خبری صادقانه قرار داد که « من شهید می شوم، به مادر و دوستان بگو از این بابت اندوهگین نباشند».

تقدیر و تشکر

با حمد و ثنای الهی و به عنوان وظیفه ی اخلاقی ، لازم می دانم مراتب تشکر و قدردانی خود را از کلیه ی اساتید محترمی که در پیدایش این پایان نامه مؤثر بوده اند ، تقدیم نمایم .
به ویژه از :

۱ - اساتید ارجمند آقایان دکتر غفوری و دکتر عابدی اردکانی که مسئولیت راهنمایی و مشاوره و آقایان دکتر توانا و هاشم زاده و زال زاده که زحمت داوری این پایان نامه را به عهده گرفتند .

۲ - اساتید گرامی آقایان دکتر روشن و دکتر توانا که سخاوتمندانه ، نظرات اصلاحی خود را در مورد طرح اولیه ی پایان نامه ، در اختیار قرار دادند .

۳ - اساتید گرانقدر جناب آقای دکتر نظری و سرکار خانم دکتر سازمند که در طول تحصیل از تجربیات و نظرات تخصصی و ارزشمند آنها بهره جستیم .

۴ - جناب آقای دکتر عطاء الله رفیعی ریاست محترم بنیاد پژوهش های الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت ، مرکز قم و دبیر همایش ملی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت که با رویی گشاده ، مرا به حضور پذیرفته و با ارشادات راهگشای خود و در اختیار قرار دادن منابع و خلاصه مقالات ارائه شده در اولین همایش و نیز مساعدت و هماهنگی لازم جهت شرکت من در دومین همایش ملی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت با موضوع « عدالت و اقتضانات تحقق آن » (۱۹ اردیبهشت ۱۳۹۰) ، کمک مؤثری به آشنایی اینجانب با فضای علمی موضوع ، به عمل آوردند .

چکیده :

از حدود دو قرن پیش که جامعه ی ایران با تمدن جدید غرب و دست آورد های آن مرتبط و آشنا گردیده ، دیدگاه های متفاوتی در خصوص نحوه ی برخورد با آن ابراز شده است . به طوری کلی در این رابطه سه موضع متفاوت را می توان تشخیص داد : تسلیم کامل ، نفی کامل و پذیرای گزینشی . موضع اول و دوّم ، عمدتاً مربوط به قبل از انقلاب اسلامی و موضع سوّم بیشتر پیامد انقلاب اسلامی ، به عنوان عکس العملی نقادانه در قبال غرب ، می باشد. طی دوران سه دهه ی بعد از انقلاب ، اشکالی از الگوهای گزینشی توسعه ی عمدتاً اقتصادی، در ایران اجرا شد که به دلیل نارسایی هاو ضعف های عدیده ی هر کدام از آنها ، اخیراً و به دنبال نام گذاری دهه ی چهارم انقلاب به عنوان « دهه ی پیشرفت و عدالت » از سوی مقام رهبری ، گرایش بیشتر به الگوی بومی با عنوان « الگوی اسلامی – ایرانی پیشرفت » مدنظر مسئولین و جامعه علمی کشور قرار گرفته است .

سوالی که در اینجا مطرح می شود این است که: «آیا اندیشه و سیره ی نظری و عملی امام خمینی به عنوان اندیشمند مذهبی نوگرای اعتدالی می تواند الهام بخش تدوین الگوی مذکور باشد یا خیر ؟» در همین راستا و به دنبال یافتن مبانی ، شاخصه ها و ویژگی های اصلی پیشرفت در اندیشه ی امام، ضمن بیان مسئله و ادبیات تحقیق و بررسی و نقد الگو های اصلی و اصطلاحاً تک خطی پیشرفت غربی ، نگاه نقادانه ی امام به کلیت غرب تبیین گردیده است ، ایشان با الهام از مفهوم قرآنی « قیام الله» آن را مبدأ تمام تحولات فردی و اجتماعی معرفی نموده اند. همچنین در ادامه ، ضمن آسیب شناسی نظری و عملی توسعه به مفهوم غربی ، به ویژه در قبال جهان سوم و مشخصاً ایران دوره قاجار و پهلوی ، رهیافت «پیشرفت» به مثابه الگوی توسعه ی بومی ، ضروری و منطقی تشخیص داده شده است . وبا هدف دسترسی به اندیشه ی امام خمینی در این مورد ، ضمن تبیین مبانی معرفت شناختی ، روش شناختی ، هستی شناختی و انسان شناختی ، ویژگی ها و شاخصه های کلی پیشرفت از نظر ایشان به لحاظ اعتقادی ، رفتاری و راهبردی مورد کنکاش

قرار گرفته است و در نهایت ضمن اثبات و تأکید بر امکان و ضرورت الهام‌گیری از اندیشه و الگو برداری از سیره و خط امام در تدوین راهبرد «الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت» ایده‌های بنیادی ایشان در مورد «ضرورت تشکیل نظام سیاسی اسلام (ولایت فقیه)»، «استقلال و عدالت اجتماعی» و «احیای هویت اسلامی و ملی»، به ترتیب به عنوان شاخصه‌های اصلی پیشرفت در ابعاد سیاسی، اقتصادی و فرهنگی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است و در همین چارچوب، نگاه توحیدی و نقادانه‌ی ایشان به مقولات عمدتاً دوگانه و تقابلی رایج در اندیشه‌ی غربی مثل علم و دین، فرد و جامعه و...، و نظریه‌ی اصلاحی ایشان در تبدیل آنها به مفاهیم تعاملی جامع، به عنوان «الگوی جامع توحیدی پیشرفت» در اندیشه‌ی امام معرفی گردیده است.

واژه‌های کلیدی:

الگو، اسلامی - ایرانی، پیشرفت، توسعه، امام خمینی، هویت، استقلال - عدالت اجتماعی.

فهرست مطالب

فصل اول : کلیات تحقیق

- ۱- تعریف موضوع ۲
- ۱-۱- تعریف مسأله ۲
- ۲-۱- ضرورت و هدف از اجراء ۴
- ۱-۲-۱- تأکید مسئولین بلند پایه ی کشور ۴
- ۲-۲-۱- ضرورت اهتمام به اندیشه ها و خط امام در حل مسئله تاریخی «چه باید کرد؟» ۵
- ۳-۲-۱- گفتمان سازی وامکان سنجی « ظرفیت آثار امام در استخراج الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت » ۶
- ۳-۱- کاربرد و نتایج تحقیق ۷
- ۲- سابقه ی تحقیق ۸
- ۱-۲- متون و سوابق مربوط به نوسازی و دگرگونی سیاسی ۸
- ۲-۲- متون و سوابق مربوط به نوسازی ایران ۱۰
- ۳-۲- سوابق ، متون و تحقیقات مربوط به اندیشه ی امام خمینی ۱۱
- ۴-۲- سوابق و پژوهش های مربوط به طرح « الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت » ۱۲
- ۳- سؤالات پژوهشی ۱۹
- ۴- تبیین مفاهیم کلیدی ۱۹
- ۱-۴- الگو ۱۹
- ۲-۴- اسلامی - ایرانی ۲۱
- ۳-۴- پیشرفت ۲۲
- ۵- روش تحقیق ۲۶
- ۶- سازماندهی تحقیق ۲۷

فصل دوّم : مفهوم شناسی الگوهای پیشرفت اجتماعی

مقدمه :	۳۰
۱- الگوهای غربی پیشرفت	۳۱
۱-۱ - الگوهای پیشرفت تدریجی یا تکامل گرایی	۳۱
۲-۱ - الگوی سنت گرایی	۳۴
۳-۱ - الگوی پیشرفت دیالکتیکی یا منازعه ی اجتماعی	۳۶
۴-۱ - الگوی جامعه شناسی وبر	۳۹
۵-۱ - نقد و راهیابی	۴۰
۲- امام خمینی ، غرب و پیشرفت	۴۳
۱-۲ - امام و غرب	۴۴
۱-۱-۲ - مفهوم غرب	۴۴
۲-۱-۲ - امام و راهبرد نقد نظری غرب	۴۵
۳-۱-۲ - امام و راهبردهای نقد عملی در قبال غرب	۴۸
۴-۱-۲ - امام و بکارگیری روش نقد کلان علیه غرب	۴۹
۲-۲ - امام ، پیشرفت و تعالی اسلامی	۵۱
نتیجه گیری	۵۵

فصل سوّم : آسیب شناسی توسعه ی غربی و امکان سنجی الگوی توسعه ی بومی (پیشرفت)

مقدمه	۵۸
۱- مفاهیم و تعاریف	۵۹
۱-۱- تاریخچه و خاستگاه توسعه	۵۹
۲-۱- مفهوم توسعه در گذر زمان و تعاریف آن	۶۰
۳-۱- تعاریف توسعه	۶۱
۲- ویژگی های کلی الگوهای توسعه	۶۲
۱-۲- دیدگا متعارف (کلاسیک)	۶۲
۲-۲- دیدگاه غیر متعارف (جدید)	۶۴
۳- آسیب شناسی توسعه	۶۵
۱-۳- آسیب شناسی نظری توسعه	۶۵
۲-۳- آسیب شناسی عملی توسعه	۶۷
۱-۲-۳- عوارض منفی توسعه در کشورهای توسعه یافته	۶۷
۲-۲-۳- آسیب شناسی برنامه ریزی توسعه در جهان سوّم	۶۸
۳-۲-۳- آسیب شناسی الگوهای توسعه در ایران	۷۱
۱-۳-۲-۳- توسعه و نوسازی قبل از انقلاب اسلامی	۷۱
۱-۱-۳-۲-۳- دوره ی قاجار	۷۱
۲-۱-۳-۲-۳- دوره ی پهلوی اوّل	۷۳
۳-۱-۳-۲-۳- دوره ی پهلوی دوّم	۷۶
۴-۱-۳-۲-۳- آسیب شناسی و نقد توسعه ایران تا قبل از انقلاب اسلامی	۷۹
۲-۳-۲-۳- توسعه و بازسازی بعد از انقلاب اسلامی	۸۱

۴ - « پیشرفت » به مثابه الگوی بومی توسعه ی ایران ۸۳

جمع بندی و نتیجه گیری ۸۵

فصل چهارم : امام خمینی و مبانی فکری پیشرفت و تعالی

۸۷	مقدمه
۸۷	۱ - معرفت شناختی امام خمینی
۸۷	۱-۱ - امام و نگرش جامع گرایانه
۹۰	۲-۱ - اصول اندیشه ی اجتماعی امام
۹۳	۲ - روش شناسی امام خمینی
۹۵	۳-جهان بینی و هستی شناسی امام خمینی
۹۵	۳-۱ - تفاوت هستی شناسی مدرن و اسلامی
۹۷	۳-۲ - ارکان اعتقادی هستی شناسی امام
۱۰۲	۴ - انسان شناسی امام خمینی
۱۰۳	۴-۱ - ماهیت و مراتب انسان
۱۰۴	۴-۲ - ابعاد وجودی انسان
۱۰۵	۴-۳ - فطرت انسان و ویژگی های آن
۱۰۶	۴-۴ - انسان ، اخلاق و تربیت
۱۰۸	۴-۵ - هدف آفرینش انسان
۱۰۹	۴-۶ - امام و مقایسه انسان شناسی مکتب توحیدی با سایر مکاتب
۱۱۱	۴-۷ امام ، توسعه و ویژگی های پیشرفت
۱۱۶	خلاصه و نتیجه گیری

فصل پنجم : الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت در اندیشه ی امام خمینی (ره)

- ۱ - الگوسازی اندیشه ی امام خمینی ۱۱۹
- مقدمه ۱۱۹
- ۱-۱ - الزامات و پیش فرض ها ۱۱۹
- ۲-۱ - شاخص های اندیشه ی امام ۱۲۱
- ۲ - امام و اصول راهبردی پیشرفت ۱۲۹
- ۱-۲ - عمل به اسلام و بر پا نمودن حکومت عدل اسلامی ۱۲۹
- ۲-۲ - نقش دولت اسلامی و مشارکت مردم در فرآیند پیشرفت ۱۳۰
- ۳-۲ - خودباوری و استقلال فکری ۱۳۲
- ۴-۲ - محرومیت زدایی و حاکمیت طبقات متوسط و افراد محرومیت دیده در رأس امور و مسئولیت ها ۱۳۳
- ۵-۲ - مصالح جامعه ، کشور و مردم ۱۳۴
- ۶-۲ - استفاده ی نقادانه از تمدن جدید ۱۳۵
- ۳ - امام و گفتمان نوسازی بعد از انقلاب اسلامی ۱۳۷
- ۱-۳ - نگرش ها ۱۳۸
- ۱-۱-۳ - نئومدرنیزاسیون ۱۳۸
- ۲-۱-۳ - بومی - مذهبی ۱۳۸
- ۱-۲-۱-۳ - حداقل گرایان مذهبی ۱۳۹
- ۲-۲-۱-۳ - حداکثر گرایان متشرع ۱۳۹
- ۳-۲-۱-۳ - اعتدالی (حداکثر گرایی عقل گرایی) ۱۴۰

فصل ششم: امام، ابعاد، ویژگی‌ها و شاخصه‌های اصلی پیشرفت

مقدمه	۱۴۴
۱- تبیین مفاهیم	۱۴۴
۲- امام و الگوی سیاسی پیشرفت	۱۴۶
۱-۲- امام، انواع و تعریف سیاست	۱۴۷
۱-۱-۲- سیاست شیطانی	۱۴۷
۲-۱-۲- سیاست حیوانی	۱۴۷
۳-۱-۲- سیاست اسلامی	۱۴۸
۴-۱-۲- تفاوت سیاست اسلامی با دو نوع دیگر	۱۴۸
۲-۲- امام و الگوی رابطه‌ی دین و سیاست	۱۴۹
۳-۲- امام و الگوی حکومت مطلوب	۱۵۲
۱-۳-۲- امام و ضرورت حکومت	۱۵۲
۲-۳-۲- امام، ویژگی‌ها و ماهیت حکومت مطلوب	۱۵۴
۳-۳-۲- امام و تفاوت الگوی حکومت مطلوب با سایر حکومت‌ها	۱۵۶
۴-۳-۲- امام و الگوی شکل حکومت	۱۵۸
۵-۳-۲- امام و الگوی ساختار حکومت	۱۶۰
۳- امام و الگوی اقتصادی پیشرفت	۱۶۳
۱-۳- امام، اسلام و اقتصاد	۱۶۳
۲-۳- امام و پیشرفت اقتصادی	۱۶۶
۳-۳- امام و شرط وسیله‌ای بودن اقتصاد	۱۶۷
۱-۳-۳- امام و الگوی رفاه	۱۷۰

- ۱۷۲..... ۳-۴ - امام و شرط عدم وابستگی (استقلال)
- ۱۷۵..... ۳-۵ - امام و شرط عدالت اجتماعی
- ۱۷۹..... ۴ - امام و الگوی فرهنگی پیشرفت
- ۱۸۱..... ۴-۱ - امام و احیای هویت اسلامی - ایرانی
- ۱۸۲..... ۴-۱-۱ - امام و مفهوم هویت
- ۱۸۳..... ۴-۲ - امام و آسیب شناسی هویت ملی در ایران
- ۱۸۵..... ۴-۳ - امام و اهمیت شناخت و احیای هویت
- ۱۸۶..... ۴-۴ - امام و راهکارهای احیای هویت
- ۱۸۸..... ۵ - امام به مثابه الگو
- ۱۸۹..... ۵-۱ - امام ، الگوی ولی فقیه
- ۱۹۳..... ۵-۲ - امام ، الگوی زمامدار اخلاقی
- ۱۹۳..... ۵-۳ - امام ، الگوی اخلاق زمامداری
- ۱۹۵..... ۵-۴ - امام ، الگوی سیاستمداری زیرک
- ۱۹۶..... ۵-۵ - امام ، الگوی قاطعیت در مبارزه
- ۱۹۷..... ۵-۶ - امام ، الگوی قاطعیت در مقابله با انحراف
- ۱۹۹..... ۵-۷ - امام ، الگوی هماهنگی قول و عمل
- ۲۰۲..... ۶ - سخن پایانی
- ۲۰۲..... ۶-۱ - جمع بندی
- ۲۰۳..... ۶-۲ - نتیجه گیری
- ۲۰۶..... ۶-۳ - پیشنهادات
- ۲۰۸..... پی نوشت ها
- ۲۲۲..... منابع و مآخذ

فصل اول

کلیات تحقیق

۱- تعریف موضوع

۱-۱- تعریف مسأله

با انحراف سیاسی ای که از خط مشی پیامبر اسلام (ص). در قرن اول هجری در جامعه ی اسلامی به وجود آمد ، تفکر و تعالیم اجتماعی و سیاسی اسلام دچار رکود و به تدریج از صحنه ی اجتماع کنار گذاشته شد و جز در مواردی محدود ، تعالیم دینی در حوزه ی مسائل فردی ، ادامه یافت^۱ . در دوران شکوفایی اندیشه ی اسلامی هم ، حتی شیوه و مضمون مباحث آن دسته از متفکران و اندیشمندان مسلمان ، که به مسایل سیاسی و اجتماعی ، توجه نشان می دادند ، بیش از اینکه از مضمون و محتوای دینی متأثر باشد از آثار فلاسفه ی یونانی به ویژه افلاطون و ارسطو تأثیر پذیرفته بود^۲ . قطع رابطه ی اندیشه ی دینی با مبدأ خود ، یعنی خاندان وحی و اهل بیت پیامبر (ص). ، نهضت ترجمه ی قرون سوم و چهارم و فتح جوامع جدید با فرهنگ های متفاوت ، موجب آمیزش اندیشه و فرهنگ دینی با فرهنگ های دیگر شد و از خلوص آن کاسته گردید^۳ . علاوه بر این ، حاکمیت حکومت های قومی مختلف در جوامع اسلامی طی قرون بعد ، که چندان پای بند به تعالیم دینی نبودند به تشدید فرآیند برکناری اندیشه ی دینی از مسایل اجتماعی و سیاسی انجامید .

در چنین سیری از تفکر دینی ، بار دیگر طی دو قرن اخیر ، نهضت ترجمه ی متون فرهنگی ، سیاسی و اجتماعی تمدن جدید غرب اوج گرفت و در جوامع اسلامی رواج یافت . این امر با توجه به شرایط فکری فوق الذکر از یک سو ، و وجود حکومت های ضعیف یا وابسته و غربگرا و پیشرفت های خیره کننده ی غرب در علوم و فنون و عملکرد انفعالی نخبگان سنتی و مذهبی از سوی دیگر ، موجب ظهور گروه جدیدی از نخبگان تحت عنوان روشنفکران و تحصیل کردگان علوم جدید در جامعه ی اسلامی شد . در نتیجه ، شکاف و جدایی دیگری در پیکره ی جامعه ی اسلامی به وجود آمد . در ایران هم در این دوران (مشخصاً از دوران مشروطه) نخبگان وابسته به سنت دینی

غیر جامع و نخبگان غرب گرا رودرروی هم قرار گرفتند . و به دلیل عوامل داخلی و خارجی ، هر کدام بدون مبادله ی فکری و فرهنگی ، راه خود را رفت و به تدریج و با توجه به روند رو به توسعه ی جریان غربگرا ، این جریان حاکمیت و غلبه یافت ، و نقش ترویج افکار ترجمه ای غربی را به ویژه در حوزه ی سیاست و اجتماع عهده دار شد . نخبگان سنتی دینی ، نیز بدبینانه و منفعل دچار موضع مقاومت منفی در مقابل این جریان شدند . البته در دهه های اخیر ، اندیش مندان دینی نوگرا و نیز تحصیل کردگان جدیدی پیدا شدند که با درک جامع تری از دین ، کوشیدند که این دو جریان را به هم نزدیک سازند اما به دلایل مختلف ، علیرغم توفیقاتی چند ، موفقیت چشمگیر و وحدت بخشی حاصل نشد .^۴

از اندیشمندان دینی نوگرای متأخر، برجسته ترین فرد، امام خمینی است که با هوشیاری منحصر به فرد ، با دریافت جامع از دین ، و استفاده از معارف دست اول قرآن و اهل بیت وحی و با تلفیق تجارب گذشته ، با درک تاریخی از الزام ها و نیازها و تحولات جامعه و در شرایط مناسب تاریخی در راستای پر کردن شکاف ، رفع گسستگی و ایجاد پیوند فرهنگ و تفکر جامعه ی معاصر با فرهنگ و تفکر گذشته و تاریخی همت گماشت و به عنوان احیاگر دیانت در وجوه سیاسی و اجتماعی ، فردی و جمعی ، دنیوی و اخروی ، مادی و معنوی ، و مجدد بزرگ اسلام در دوران معاصر ظاهر شد . ایشان همه ی امتیازات علماء و نخبگان مسلمان و نوگرا را یکجا با خود همراه داشت و از برخی کاستی های آن ها پرهیز نمود . او توانست علاوه بر احیای اندیشه و تفکر دینی ، عمل اجتماعی و سیاسی مبتنی بر دیانت را نیز احیا کند و در میان بهت و نابوری نخبگان تمدن جدید و بیگانه با دیانت ، در عصر برکناری دین از مدیریت سیاسی جامعه ، انقلاب و حکومت دینی را بنا نهد و خود، یک دهه دوران بحرانی بعد از انقلاب را مدیریت کند .

اینک که در دهه ی چهارم انقلاب ، جمهوری اسلامی به عنوان میراث ماندگار امام ، به این نتیجه رسیده است که با توجه به مجموعه ی عوامل داخلی و خارجی و بهره گیری از تجربیات انباشته شده ی گذشته در رفع نواقص آن بویژه در حوزه نظری بکوشد و در راستای تکمیل زنجیره ی اهداف سیاسی ، فرهنگی و اقتصادی خود ، الگویی بومی را جهت پیشرفت همه جانبه

ایران با عنوان « الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت » طراحی و اجرا نماید ، این نگارنده بر اساس احساس وظیفه ی فرهنگی خود ، و با اعتقاد به اینکه یکی از منابع معتبری که در این زمینه وجود دارد - و متأسفانه تا حدودی مغفول واقع شده- ، سیره ی نظری و عملی امام خمینی است ، درصدد بازخوانی و تحلیل این اندیشه ها و پاسخ این سؤال که «آیا می توان الگوی مورد نظر را از آثار امام به دست آورد یا خیر ؟» میباشد.

۲-۱- ضرورت و هدف از اجراء

۱-۲-۱- تأکید مسئولین بلند پایه ی کشور

اهتمام به تدوین « الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت » توسط نخبگان و جامعه ی علمی کشور ، بویژه طی دو سال گذشته ، مورد تأکید مقامات سیاسی و نخبگان علمی بوده است ، برگزاری دو همایش ملی و دو نشست اندیشه- های راهبردی در این رابطه مؤید این معناست ، به طور نمونه ، مقام رهبری در مورد ضرورت این مهم می فرمایند : «مدل سازی و الگو سازی کار خود شما است ، یعنی کار نخبگان ماست ، در تحقیقات دانشگاهی باید دنبالش بروند ، بحث کنند و در نهایت مدل پیشرفت را برای ایران اسلامی ، برای این جغرافیا، با این تاریخ ، با این ملت ، با این امکانات ، با این آرمانها ترسیم و تعیین کنند و بر اساس او ، حرکت عمومی کشور به سوی پیشرفت در بخش های مختلف شکل بگیرد .» (خامنه ای ، ۱۳۸۶: ۵).

همچنین رئیس جمهور در این رابطه می گوید : « الگوی برنامه ریزی و ساختن ایران باید عوض شود . ساخت ایران باید بر اساس الگوی ایرانی و اسلامی باشد ، اسلامی آن به مفهوم این است که ما نمی خواهیم مثل نظام سرمایه داری بشویم و ایرانی آن این است که از ظرفیت ها و توانائی های ایران برای پیشرفت استفاده کنیم . » ما معیار ، آرمان و هدف داریم و متکی بر فرهنگ ، ظرفیت و توانمندی های ایران باید الگوی خود را پیش ببریم . مهمترین عنصر در الگوی

ایرانی - اسلامی توجه به ظرفیت و استعداد‌های منطقه است اگر به استعداد‌های طبیعی منطقه در برنامه ریزی ها توجه نکنیم حیات منطقه از بین می رود . (احمدی نژاد ، ۱۳۸۹). و نیز توجه به ساختن ایران بر اساس استقلال، مورد تأکید و عنایت معمار انقلاب اسلامی بوده است آنجا که می‌فرمایند: « باید ایرانی بسازیم که بتواند بدون اتکا به آمریکا و شوروی و انگلستان ، این جهانخواران بین المللی ، استقلال سیاسی ، نظامی ، فرهنگی و اقتصادی خویش را به دست گیرد و روی پای خود بایستد . » (صحیفه امام ، ج ۹ : ۲۵).

۱-۲-۲- ضرورت اهتمام به اندیشه ها و خط امام در حل مساله تاریخی «چه باید کرد؟»

نقش و جایگاه امام در ایجاد ، تثبیت و استحکام انقلاب و جمهوری اسلامی بر کسی پوشیده نیست ، یکی از وجوه مشترک جریانات سیاسی امروز ایران تأکید بر راه و رسم و خط امام در استمرار انقلاب و برنامه ریزی های آینده می باشد . به طور مثال مقام رهبری در این مورد می‌فرمایند: « بعد از رحلت امام ما اعلام کردیم که راه امام و خط امام را ادامه می دهیم ، اولاً این حرکت از روی تقلید نبود ، حرکتی بر اساس تجربه و آگاهی بود ، راه امام ، راه نجات این کشور ، هم در آغاز انقلاب ، هم در دوران حیات آن بزرگوار بود و هم امروز هست . » (خامنه ای ، ۱۳۷۸ : ۵۸) و نیز در جایی دیگر می‌گویند: « برکت وفاداری به این میراث گرانقدر امام خمینی ، عزت ، پیشرفت و تعالی همچون گذشته نصیب ملت ایران خواهد بود . » (خامنه ای ، ۱۳۹۰ : ۲). «مردم ایران با تکیه بر همین سرمایه ی عظیم توانسته اند گذرگاه های دشوار ۳۲ ساله اخیر را با موفقیت پشت سر گذارند و در آینده نیز چنین خواهد بود . » (خامنه ای ، پیشین : ۳).

و نیز در سند چشم انداز ۲۰ ساله ایران به عنوان یکی از اسناد بالا دستی بر بهره گیری از اندیشه های امام خمینی در رسیدن به اهداف ۲۰ ساله ایران تأکید شده است : «جامعه ایرانی در افق چشم انداز ۲۰ ساله جامعه ای است . . . الهام بخش ، فعال و موثر در جهان اسلام با تحکیم

الگوی مردم سالاری دینی ، توسعه کار آمد ، جامعه اخلاقی، نو اندیشی و پویایی فکری و اجتماعی ، تأثیر گذار بر همگرایی اسلامی و منطقه ای بر اساس تعالیم اسلامی و اندیشه های امام خمینی».

بر همین اساس این پژوهش نیز با درک این ضرورت و در راستای عملی کردن تأکید مسئولان در ضرورت بازشناسی اندیشه های امام به نسل امروز جامعه^۵ به سهم خود به این مهم می پردازند . و به لحاظ تاریخی ، مباحث مربوط به توسعه و پیشرفت ایران به دنبال سؤال محوری «چه باید کرد ؟» مطرح شده است و این سؤال علی رغم پیشرفت های قابل توجه بعد از انقلاب اسلامی ، هنوز به قوت خود باقی است . به نظر می رسد بتوان با مراجعه به آثار و اندیشه های امام خمینی ، الگویی برای پاسخ به این سؤال محوری پیدا کرد ، همچنانکه سیره عملی امام در جریان انقلاب اسلامی موجب حل بخش عمده ای از این مسئله به ویژه در ابعاد سیاسی و فرهنگی شده است ، توجه بیش از پیش به این منبع معتبر می تواند مسأله را در سایر ابعاد نیز تا حدود زیادی حل نماید .

۱-۲-۳- گفتمان سازی وامکان سنجی « ظرفیت آثار امام در استخراج الگوی اسلامی - ایرانی

پیشرفت» :

گذشته از اهداف فوق الذکر ، نفس پرداختن به موضوعاتی از این دست می تواند در تقویت فرهنگ علوم سیاسی واجتماعی و گفتمان سازی های علمی متناسب با نیازهای بومی ، مؤثر و موجب ترویج و تعمیق مباحث نظری مورد نیاز جامعه ی علمی و مدیران کشور شود . به ویژه در مورد موضوعاتی از این دست که در مرحله ی مقدماتی و مطالعاتی قرار دارند ، تضارب آراء مختلف می تواند موجب پختگی و غنای آن شود . از جمله ی آنها طرح تدوین « الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت » می باشد و تأکید این نگارنده بر آراء امام در این رابطه با هدف نشان دادن شاخصه ای راهگشا و متعادل و دارای مبانی قابل دفاع فلسفی و به جهت جلوگیری از انحرافات ، چپ رویها و راست رویهای نظری احتمالی صورت می پذیرد.